

ชาวจีนอพยพใหม่ ในภาคอีสาน : สถานการณ์ แรงจูงใจ และการประกอบอาชีพ*

กุลนรี นุกิจรังสรรค์**

บทคัดย่อ

ชาวจีนอพยพใหม่หมายถึงชาวจีนแผ่นดินใหญ่ที่อพยพออกนอกประเทศหลังจีนปฏิรูปและเปิดประเทศตั้งแต่ปี ค.ศ.1978 โดยมีการตั้งถิ่นฐานในประเทศปลายทางอย่างถาวรหรือกึ่งถาวร ชาวจีนกลุ่มนี้อพยพออกมาเพื่อแสวงหาโอกาสและคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าเดิม ในไทยมีชาวจีนอพยพใหม่เข้ามาตั้งถิ่นฐานจำนวนมากกระจายตัวอยู่ทั่วประเทศ ขณะที่ชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานส่วนมากอพยพเข้ามาด้วยปัจจัยโอกาสทางเศรษฐกิจ สภาพสังคมวัฒนธรรมของภาคอีสานและความสัมพันธ์ไทย-จีนเป็นหลัก ซึ่งบทบาทและการเคลื่อนไหวของชาวจีนกลุ่มนี้มีโอกาสที่จะส่งผลกระทบต่อไทยในระยะยาว เพราะมีความเกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจและทรัพยากรในท้องถิ่น การศึกษาเรื่องชาวจีนอพยพใหม่จึงมีความสำคัญ บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ แรงจูงใจในการอพยพ และการประกอบอาชีพของชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสาน

คำสำคัญ: ชาวจีนอพยพใหม่ ชาวจีนโพ้นทะเล ความสัมพันธ์ไทย-จีน การย้ายถิ่น

* บทความวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ความเห็นในบทความนี้เป็นของผู้วิจัย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป

**หน่วยปฏิบัติการวิจัยจีนศึกษา ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

New Chinese Immigrant in the Northeastern Part of Thailand: Situation, Migration Motivation, and the Occupations

Kulnaree Nukitrangsan*

Abstract

New Chinese immigration refers to the mainland Chinese who migrated from China after the reform and opening up policy of 1978. They may seek permanent or semi-permanent residencies in their host countries. Their reason of migration is to pursue their economic opportunities and well-being. In Thailand, there are a number of new Chinese immigrants in almost every part of the country. Those who decided to migrate to the northeastern part of Thailand mostly took economic, social, and local cultural factors and Thailand-China relations as a whole into their consideration of migrating and settling. The roles and the movement of these new Chinese immigration will certainly have a long-term impact for Thailand. Consequently, the study of the new Chinese immigration is increasingly necessary. This research article aims to explore the situation, migration motivation, and the occupations of new Chinese immigrants in the northeastern part of Thailand.

Keywords: New Chinese immigrants, overseas Chinese, Thailand-China relations, migration

*Researcher, Chinese Studies Center, Institute of Asia Studies, Chulalongkorn University

1. บทนำ

“ชาวจีนอพยพใหม่” ตรงกับภาษาจีนว่า “ซินอีหมิน (Xinyimin: 新移民)” มีความหมายโดยกว้างหมายถึง ชาวจีนที่อพยพออกนอกประเทศจีนหลังจากจีนปฏิรูปและเปิดประเทศ ส่วนใหญ่เป็นการอพยพเพื่อแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าเดิม ในเชิงประวัติศาสตร์ ชาวจีนอพยพใหม่เริ่มอพยพสู่ประเทศที่พัฒนาแล้วในทวีปยุโรปและอเมริกาเหนือหลังจีนเปิดประเทศ (ประมาณช่วงปี ค.ศ.1978) แต่ก็มีบางส่วนอพยพสู่ประเทศที่มีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจสูง เช่น ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย รัสเซีย ส่วนการอพยพสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เกิดขึ้นอย่างจริงจังตั้งแต่กลางทศวรรษที่ 1980 เป็นต้นมา โดยแรกเริ่มจะอพยพมาไทยและฟิลิปปินส์ แล้วจึงเริ่มอพยพไปยังประเทศอื่นๆ อาทิ สิงคโปร์ มาเลเซีย อินโดนีเซียในภายหลัง (สักรินทร์ นิยมศิลป์, 2555) ทั้งนี้ การเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวจีนอพยพใหม่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ปรากฏเด่นชัดขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะหลังปี ค.ศ. 2000 ซึ่งเป็นผลพวงจากการออกนโยบายต่างๆ และการเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก (WTO) ของจีน หากนับตั้งแต่จีนเปิดประเทศถึงปี ค.ศ.2013 มีชาวจีนอพยพใหม่อพยพออกนอกประเทศกว่า 9 ล้านคน ซึ่งถือได้ว่าเป็นคลื่นกระแสนใหม่ที่เปี่ยมประโยชน์กับตนเอง (Hong Liu และ Els van Dongen, 2016)

ที่ผ่านมาทั้งในและนอกประเทศจีนยังมีข้อถกเถียงกันอยู่มากเกี่ยวกับการให้นิยามของชาวจีนอพยพใหม่ ขอบเขตด้านกลุ่มคน นักวิชาการบางส่วนนับเฉพาะชาวจีนแผ่นดินใหญ่ บางส่วนนับรวมทั้งชาวจีนแผ่นดินใหญ่ ไต้หวันฮ่องกงและมาเก๊า ขอบเขตด้านช่วงเวลาในการอพยพ นักวิชาการบางส่วนนับตั้งแต่ปี ค.ศ.1978 บางส่วนนับตั้งแต่ปี ค.ศ.1980 แต่ก็มีบางส่วนนับเฉพาะช่วง 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมาเท่านั้น ขอบเขตด้านระยะเวลาในการอพยพ นักวิชาการบางส่วนนับชาวจีนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นเวลา 6 เดือนขึ้นไป บางส่วนนับเฉพาะผู้ที่มาลงหลักปักฐานถาวรเท่านั้น เป็นต้น อย่างไรก็ตาม นิยามที่ได้รับการยอมรับและใช้กันแพร่หลายสุดคือชาวจีนแผ่นดินใหญ่ที่อพยพออกนอกประเทศหลังจีนเปิดประเทศ (Chen, 2008, 72) ดังนั้น บทความนี้จึงได้กำหนดนิยามของชาวจีนอพยพใหม่สำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ไว้ดังนี้

“ชาวจีนอพยพใหม่” หมายถึงชาวจีนแผ่นดินใหญ่ที่อพยพออกนอก

ประเทศหลังจีนปฏิรูปและเปิดประเทศ (ตั้งแต่ปี ค.ศ.1978 เป็นต้นมา) โดย
มีสนใจว่าชาวจีนเหล่านั้นปัจจุบันจะถือสัญชาติใด อาจถือสัญชาติจีนหรือเปลี่ยน
สัญชาติไปแล้วก็ได้ หากแต่มีการตั้งถิ่นฐานในประเทศปลายทางอย่างถาวรหรือกึ่ง
ถาวรล้วนถือเป็นชาวจีนอพยพใหม่ทั้งสิ้น”

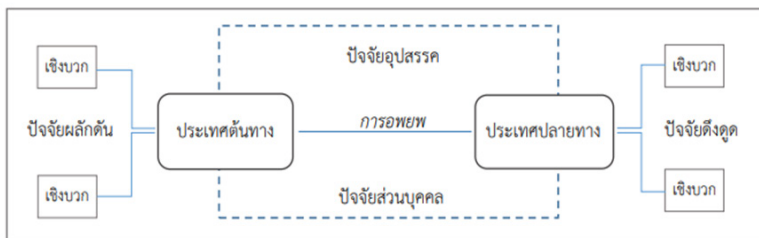
อย่างไรก็ดี นักวิชาการจำนวนมากยังเห็นว่าชาวจีนอพยพใหม่มีลักษณะ
สำคัญคือ มีความหลากหลายกว่าชาวจีนโพ้นทะเลทั้งในแง่ของภูมิลำเนาต้นทาง เพศ
การศึกษา การประกอบอาชีพ เป้าหมายการอพยพ อีกทั้งยังเป็นผู้แสดงสำคัญในการ
เผยแพร่วัฒนธรรมจีนในประเทศปลายทางด้วย

สำหรับสถานการณ์ในประเทศไทยชาวจีนอพยพใหม่ประกอบด้วยชาวจีน
หลากหลายกลุ่ม ที่ผ่านมายังไม่มีหน่วยงานใดทำการสำรวจจำนวนชาวจีนอพยพใหม่
ในไทยไว้อย่างเป็นทางการ แต่มีการคาดการณ์กันมาก่อนเกิดการแพร่ระบาดของ
โควิด-19 น่าจะมีชาวจีนอพยพใหม่ในไทยทั้งที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมายจำนวน
หลายแสนคน ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลของ Zhuang และ Wang (2010) ที่ระบุว่าใน
ปี ค.ศ.2006 มีชาวจีนอพยพใหม่ในไทยจำนวนประมาณ 3.5-4 แสนคน ทั้งนี้ ชาว
จีนเหล่านั้นนิยมตั้งถิ่นฐานในจังหวัดใหญ่ที่มีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูง เช่น
ภูเก็ต เชียงใหม่ กรุงเทพฯ ชลบุรี แต่ก็มีชาวจีนอีกจำนวนไม่น้อยเลือกที่จะตั้งถิ่นฐาน
ในเมืองเล็ก ด้วยพอใจต่อบรรยากาศและสภาพแวดล้อมหรือเล็งเห็นถึงโอกาสบาง
ประการ ด้วยเหตุนี้จึงมีชาวจีนอพยพใหม่กระจายตัวอยู่ในทุกภูมิภาคของไทย ซึ่ง
การเคลื่อนไหวของชาวจีนอพยพใหม่เหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการของชาวจีน
โพ้นทะเลในไทย การเข้ามาของชาวจีนอพยพใหม่มิใช่การเคลื่อนย้ายแรงงานดังเช่น
ในอดีต แต่เป็นการเข้ามาด้วยวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย ยิ่งไปกว่านั้นการเคลื่อนไหว
ของชาวจีนกลุ่มนี้มีบทบาทอย่างยิ่งต่อเศรษฐกิจ สังคม และในระยะยาวมีโอกาสส่ง
ผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศได้ด้วย บทควมวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ
ศึกษาเกี่ยวกับชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสาน 3 ประเด็น คือ 1) สถานการณ์ของชาว
จีนอพยพใหม่ในภาคอีสาน 2) แรงจูงใจในการตั้งถิ่นฐานในภาคอีสาน และ 3) การ
ประกอบอาชีพของชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสาน ซึ่งผลการศึกษานี้จะช่วยชี้ให้เห็น
ถึงสถานการณ์ บทบาทและการเคลื่อนไหวของชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสาน ซึ่ง
ภาคอีสานกำลังมีบทบาทมากขึ้นในฐานะที่เป็นประตูเชื่อมระหว่างจีนกับอาเซียน

โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังมีการเปิดใช้รถไฟจีน-ลาว บทบาทของภาคอีสานของไทยยิ่งทวีคูณขึ้น ซึ่งประเด็นเหล่านี้ยังไม่มีผู้ใดทำการศึกษามาก่อน

2. กรอบแนวคิดและทฤษฎี

ในบทความนี้ ผู้วิจัยใช้แนวคิดปัจจัยการย้ายถิ่นในการอธิบายถึงแรงจูงใจของชาวจีนอพยพใหม่ที่อยู่พหุภาคอีสาน โดยเลือกใช้แนวคิดของ Everett S.Lee ที่เสนอว่าการย้ายถิ่นเป็นการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยในลักษณะถาวรหรือกึ่งถาวร โดยมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปัจจัยผลักดัน (Push Factors) เป็นปัจจัยที่พิจารณาถึงเงื่อนไขของถิ่นฐานต้นทางของผู้อพยพซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลในเชิงลบ เช่น ความยากจน สถานะทางสังคม อัตราการเติบโตของประชากรสูง เป็นต้น ปัจจัยดึงดูด (Pull Factors) เป็นปัจจัยที่พิจารณาถึงเงื่อนไขของถิ่นฐานปลายทางของผู้อพยพซึ่งเป็นปัจจัยเชิงบวก เช่น ระบบสวัสดิการสังคม สภาพความเป็นอยู่ อัตราค่าจ้าง เป็นต้น ปัจจัยอุปสรรค (Intervening Obstacles) เป็นปัจจัยที่เป็นตัวแปรซึ่งก่อให้เกิดผลในเชิงลบต่อการอพยพย้ายถิ่น เช่น ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ภาษา วิถีชีวิต เป็นต้น และปัจจัยส่วนบุคคล (Personal Factors) (อุษามาศ เสียมภักดี, 2562) ซึ่งแตกต่างกันไปตามแต่ละบุคคล เช่น อายุ การศึกษา เครือข่ายทางสังคม เป็นต้น

แผนภาพอธิบายกรอบแนวคิดปัจจัยผลักดันและดึงดูด

3. วิธีวิจัย

บทความนี้เป็นบทความวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยการทบทวนเอกสาร (Documentary research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ชาวจีนอพยพใหม่ในจังหวัดขอนแก่น อุดรธานี มหาสารคามและนครราชสีมาจำนวน 17 ราย โดยมีเงื่อนไขสำคัญคือผู้ให้ข้อมูลต้องเป็นชาวจีนแผ่นดินใหญ่ที่อพยพมาไทยหลังปี ค.ศ.1978 และมีการตั้งถิ่นฐานในไทยอย่างถาวร¹ หรือกึ่งถาวร² นอกจากนี้ ผู้เขียนยังได้สำรวจชุมชน ลักษณะการอยู่อาศัย และสังกัดกิจกรรมของชาวจีนอพยพใหม่ใน 4 จังหวัดดังกล่าวด้วย การเก็บข้อมูลภาคสนามดำเนินการโดยใช้ภาษาจีน ใช้ระยะเวลาในช่วงเดือนกันยายน ค.ศ.2019 ถึงเดือนกรกฎาคม ค.ศ.2020 อนึ่ง การลงพื้นที่ภาคสนามมีความจำเป็นต้องหยุดดำเนินการชั่วคราวในช่วงต้นปี ค.ศ.2020 เนื่องจากเกิดการแพร่ระบาดของโควิด-19 ระลอกแรกในประเทศไทย

การคัดเลือกและการเข้าถึงผู้ให้ข้อมูลผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบอ้างอิงด้วยบุคคลและผู้เชี่ยวชาญ (Snowball sampling) โดยอาศัยเครือข่ายในพื้นที่ภาคอีสานซึ่งมีทั้งชาวไทยท้องถิ่นและชาวจีนในพื้นที่ในการแนะนำให้รู้จักกับชาวจีนอพยพใหม่ โดยมีการพูดคุยทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การวิจัยก่อนดำเนินการสัมภาษณ์ หลังจากนั้นจึงมีการแนะนำชาวจีนอพยพใหม่คนอื่นๆ ให้รู้จักต่อไปเป็นทอดๆ การสัมภาษณ์เชิงลึกดำเนินการในรูปแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) โดยใช้คำถามปลายเปิด นอกจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแล้ว ผู้วิจัยยังทำการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participation observation) ด้วยการร่วมกิจกรรมกับชาวจีนอพยพใหม่ เช่น รับประทานอาหารร่วมสังสรรค์ ส่องดูที่พัก เยี่ยมชมร้านค้าและกิจการของชาวจีนอพยพใหม่ เป็นต้น

เหตุที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาและลงพื้นที่ใน 4 จังหวัดดังกล่าวเนื่องจากขอนแก่นเป็นจังหวัดศูนย์กลางของภาคอีสานที่มีสถานกงสุลใหญ่จีนฯ ตั้งอยู่ จึงสันนิษฐานในเบื้องต้นว่าขอนแก่นน่าจะมีชาวจีนตั้งถิ่นฐานอยู่หรือมีกิจกรรมของชาวจีนเกิดขึ้นประมาณหนึ่ง ขณะที่จังหวัดอื่นๆ อย่างมหาสารคาม อุดรธานี นครราชสีมาก็เป็นจังหวัดรอบข้างที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจ มีชาวจีนเข้ามาลงทุนจัดตั้งโรงงานและ

1 การตั้งถิ่นฐานในไทยถาวร หมายถึง การตัดสินใจแน่วแน่แล้วว่าไม่อพยพกลับจีนหรือโยกย้ายถิ่นฐานไปยังประเทศอื่นอีก

2 การตั้งถิ่นฐานในไทยกึ่งถาวร หมายถึง ยังไม่มีกำหนดอพยพกลับจีนหรือโยกย้ายถิ่นฐานไปประเทศอื่นอีกในระยะเวลานานใกล้

ทำการค้าอยู่จำนวนหนึ่งหนึ่ง หลังจากได้ข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิแล้วผู้วิจัยจึงนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดทฤษฎีที่อธิบายในข้อ 2 แล้วจึงนำเสนอผลการศึกษาในรูปแบบของการพรรณนา

ในส่วนของการจำกัดและข้อได้เปรียบของการศึกษา การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีข้อจำกัดเรื่องระยะเวลาในการวิจัย การลงพื้นที่แต่ละครั้งผู้วิจัยต้องใช้เวลาในการสร้างความสัมพันธ์ ความไว้วางใจ อีกทั้งต้องรอช่วงเวลาให้ผู้ให้ข้อมูลสะดวกว่างเว้นจากการทำงาน ทำให้ผู้วิจัยสามารถเก็บข้อมูลได้เพียง 4 จังหวัด นอกจากนี้ การแพร่ระบาดของโควิด-19 ยังเป็นอุปสรรคสำคัญ ทำให้ไม่สามารถลงพื้นที่ภาคสนามได้ตามกำหนดการ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีข้อได้เปรียบซึ่งเป็นประโยชน์ในการดำเนินงานวิจัยในเรื่องของภาษา ผู้วิจัยสามารถสื่อสารภาษาจีนกลางได้ ทำให้สามารถสื่อสารกับผู้ให้ข้อมูลได้โดยตรง ไม่ต้องผ่านล่าม และสามารถเข้าถึงเอกสารข้อมูลต่างๆ ที่เป็นภาษาจีนได้ ข้อมูลที่ได้จึงมีความลึกซึ้ง

4. ผลการศึกษา

4.1 ชาวจีนโพ้นทะเลในภาคอีสาน

“ภาคอีสาน” หรือ “ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ตั้งอยู่บนที่ราบสูงทางตะวันออกเฉียงเหนือ มีขนาดพื้นที่คิดเป็นหนึ่งในสามของประเทศ ถือเป็นภูมิภาคที่ใหญ่ที่สุดของไทย ทางเหนือและตะวันออกของภาคอีสานติดกับประเทศลาวโดยมีแม่น้ำโขงกั้นกลาง ส่วนทางทิศใต้มีพรมแดนติดกับประเทศกัมพูชา ด้านประชากรภาคอีสานมีประชากร 21 ล้านคนหรือนับเป็นหนึ่งในสามของประเทศ ถือเป็นภูมิภาคที่มีประชากรมากที่สุดและมีความหนาแน่นของประชากรมากเป็นอันดับสองรองจากภาคกลาง

ชาวจีนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในภาคอีสานมีทั้งชาวจีนอพยพเก่าและชาวจีนอพยพใหม่ ชาวจีนอพยพเก่าในที่นี้คือชาวจีนโพ้นทะเลรุ่นเก่าหรือเหล่าหัวเฉียว (老华侨) หมายถึงชาวจีนที่อพยพออกนอกจีนไปตั้งถิ่นฐานยังต่างประเทศอย่างถาวร โดยอพยพก่อนจีนปฏิรูปและเปิดประเทศ กล่าวคือก่อนปี ค.ศ.1978 ส่วนใหญ่อพยพเพราะหนีภัยสงครามและความลำบากภายในประเทศ โดยยอมที่จะไปเสี่ยงชีวิตดาบหน้า ชาวจีนอพยพเก่าเริ่มต้นชีวิตใหม่จากศูนย์ดังคำกล่าวที่ว่ามาแบบ

เสียเงินหมอนใบ ไม่มีทรัพย์สินเงินทองติดตัวมา แต่อาศัยความขยันและอดทนเป็นสำคัญจึงประสบความสำเร็จในชีวิต ชาวจีนกลุ่มนี้เมื่ออพยพเข้ามาจะระแวงส่วนใหญ่ประกอบอาชีพที่ใช้แรงงาน เช่น กรรมกรแบกหาม (จับกัง) คนลากรถสามล้อ เป็นต้น แล้วจึงได้เข้ามาเป็นหัวหน้าหรือขยับขยายมาทำกิจการของตนเองในภายหลัง จากการศึกษาเอกสารพบว่า ชาวจีนอพยพเก่าเริ่มเข้ามาตั้งถิ่นฐานในไทยตั้งแต่สมัยอยุธยาโดยส่วนมากอพยพมาจากตอนใต้ของจีนเพื่อมาทำการค้า กระทั่งช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ชาวจีนอพยพเก่าได้อพยพเข้าสู่ภาคอีสานด้วยสาเหตุหลายประการ อาทิ อพยพตามคำชวนของเครือญาติ อพยพเพื่อสร้างฐานะ เป็นต้น การเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวจีนอพยพรุ่นเก่าส่งผลให้เศรษฐกิจท้องถิ่นเติบโต มีการนำวิทยาการใหม่มาสู่ท้องถิ่นซึ่งถือเป็นเรื่องแปลกใหม่ในสมัยนั้น (นาริรัตน์ ปริสสุทธิภูมิพร, 2546)

ปัจจุบันมีชาวจีนอพยพเก่าตั้งถิ่นฐานในภาคอีสานในหลายจังหวัด เช่น นครราชสีมา ขอนแก่น เลย อุดรธานี กาฬสินธุ์ มหาสารคาม อุบลราชธานี หนองคาย เป็นต้น ส่วนมากเป็นชาวจีนแต้จิ๋วและชาวจีนแคะที่อพยพมาจากตอนใต้ของจีน ยึดอาชีพด้านการค้าเป็นหลัก ชาวจีนอพยพเก่าเหล่านี้อยู่ไทยมาเป็นระยะเวลานาน วิถีชีวิตมีการหลอมรวมวัฒนธรรมไทย-จีน สมรสกับคนไทย มีลูกหลานสืบทอดต่อมาหลายรุ่นและเปลี่ยนสถานะเป็นชาวไทยเชื้อสายจีนไปแล้ว

4.2 สถานการณ์ชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสาน

ถึงแม้ภาคอีสานจะมีพื้นที่กว้างใหญ่ที่สุดและมีประชากรมากที่สุดในไทย แต่ชาวจีนอพยพใหม่ที่ตั้งถิ่นฐานในภาคอีสานกลับมีจำนวนน้อย อีกทั้งยังไม่มีการรวมตัวเป็นชุมชนจนเห็นได้ชัดดังจังหวัดอื่น เช่น กรุงเทพฯ มีถนนประชากรชาวจีนบำเพ็ญในเขตห้วยขวางเป็นศูนย์กลางชาวจีนอพยพใหม่ เชียงใหม่ที่มีถนนนิมมานเหมินท์เป็นย่านการค้าสำคัญของชาวจีนอพยพใหม่³ เป็นต้น จากการสำรวจข้อมูลเอกสารพบว่าที่ผ่านมายังไม่มีหน่วยงานใดทำการสำรวจจำนวนชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานไว้อย่างเป็นทางการ แม้กระทั่งสถานเอกอัครราชทูตจีนประจำประเทศไทยและสถานกงสุลใหญ่จีนประจำจังหวัดขอนแก่นก็ไม่ได้มีการสำรวจหรือ

จัดทำทะเบียนไว้ ทั้งนี้ จำนวนชาวจีนอพยพใหม่กลุ่มนี้ยากที่จะทำการสำรวจหรือประเมินได้ เนื่องจากชาวจีนกลุ่มนี้มีการเคลื่อนไหวยุ่ตลอดเวลา บางส่วนเดินทางไปๆ กลับๆ ระหว่างจีน ไทย และลาว บางรายที่มีการกระทำที่ผิดกฎหมายมักจะคบหาแต่กับพรรคพวกตนเอง ไม่เปิดเผยตัวตนหรือให้ข้อมูลกับหน่วยงานใดๆ

หากเปรียบเทียบกับภูมิภาคอื่นๆ ของไทยจะเห็นได้ชัดว่าชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานมีจำนวนน้อยกว่ามาก เข้าใจได้ว่าเพราะภาคอีสานมีโอกาสทางเศรษฐกิจน้อย หากจะเข้ามาเพื่อลงทุนหรือทำการค้า ภาคอีสานมีความเหมาะสมเฉพาะกับธุรกิจบางประเภทเท่านั้น กอปรกับสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และบรรยากาศของภาคอีสานก็ไม่โดดเด่นนัก ภูมิประเทศแห้งแล้งและเป็นที่ราบสูง ความเป็นเมืองจำกัดอยู่แค่บางจังหวัดจึงไม่ดึงดูดใจเท่ากับภูมิภาคอื่นๆ จากการสำรวจผู้วิจัยพบว่าชาวจีนอพยพใหม่นิยมตั้งถิ่นฐานในขอนแก่นมากที่สุด เนื่องจากขอนแก่นมีภูมิศาสตร์ตั้งอยู่ใจกลางของภาคอีสานใกล้กับภาคกลาง มีสนามบินและมีความเจริญกระจายทั่วทั้งจังหวัด อีกทั้งยังตั้งอยู่บนเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจแนวตะวันออก-ตะวันตก หรือ (East-West Economic Corridor: EWEC) ซึ่งเป็นประตูเชื่อมโยงด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุนของประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาคแม่น้ำโขงด้วย นอกเหนือจากขอนแก่นแล้ว ชาวจีนอพยพใหม่ยังกระจายตัวอยู่ในจังหวัดต่างๆ เช่น อุดรธานี อุบลราชธานี นครราชสีมา หนองคาย มุกดาหาร นครพนม โดยเฉพาะอุดรธานี อุบลราชธานี นครราชสีมา นั้นเป็นจังหวัดใหญ่ที่มีความเจริญ การคมนาคมสะดวก มีสนามบิน สามารถทำการค้าได้ จึงดึงดูดให้ชาวจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานมากกว่าจังหวัดอื่นในภาคอีสาน บางส่วนเข้ามาตั้งถิ่นฐานเพื่อใช้ชีวิต บางส่วนเข้ามาตั้งถิ่นฐานเพื่อทำธุรกิจ การค้า การลงทุน ขณะที่จังหวัดหนองคาย มุกดาหาร นครพนมนั้นเป็นจังหวัดที่มีพรมแดนติดกับลาวจึงเป็นเสมือนประตูในการนำเข้าส่งออกสินค้าจีน-ไทย จึงมีชาวจีนอพยพใหม่บางส่วนเข้ามาตั้งถิ่นฐานเพื่อทำการค้าบริเวณชายแดนไทย-ลาว ยิ่งโดยเฉพาะตั้งแต่ปี ค.ศ.2015 ที่รัฐบาลไทยและจีนลงนามความร่วมมือในการก่อสร้างรถไฟความเร็วสูงเส้นทางกรุงเทพฯ-หนองคาย ซึ่งจะเชื่อมต่อไปยังจีนผ่านทางลาวได้ ยิ่งทำให้พื้นที่บริเวณชายแดนภาคอีสานของไทยมีความสำคัญยิ่งขึ้น จึงมีชาวจีนบางส่วนอพยพเข้าไปตั้งถิ่นฐานอยู่ที่นี่

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่าชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานมี

ภูมิลาเนาที่หลากหลายกว่าชาวจีนอพยพเก่าที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ก่อน ส่วนมากอพยพมาจากมณฑลยูนนานและเขตปกครองตนเองกวางสีทางตอนใต้ของจีน ซึ่งชาวจีนกลุ่มนี้ไม่มีความสัมพันธ์กับชาวจีนอพยพเก่าที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ก่อน สะท้อนให้เห็นพลวัตของการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนในภาคอีสานที่เปลี่ยนแปลงไป

4.3 แรงจูงใจในการตั้งถิ่นฐานในภาคอีสาน

เป็นที่ทราบกันว่าภาคอีสานเป็นภูมิภาคที่มีประชากรมากที่สุดและประสบปัญหาความยากจนมากที่สุดในไทย เมื่อพิจารณาความน่าสนใจของภาคอีสานโดยเปรียบเทียบกับภูมิภาคอื่นของไทยจะเห็นได้ว่าภาคอีสานมีปัจจัยดึงดูดชาวต่างชาติน้อยกว่าหลายประการ อาทิ ทรัพยากรการท่องเที่ยวไม่หลากหลายและไม่โดดเด่น ภูมิประเทศเป็นที่ราบสูงทำให้การทำการเกษตรมีข้อจำกัด สภาพอากาศแห้งแล้ง ฯลฯ จึงเป็นที่น่าสนใจว่าเหตุใดชาวจีนอพยพใหม่จึงเลือกตั้งถิ่นฐานในภาคอีสาน

จากการศึกษาพบว่าแรงจูงใจในการตั้งถิ่นฐานในภาคอีสานของชาวจีนอพยพใหม่มีหลายประการและมีลักษณะที่แตกต่างจากแรงจูงใจในการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอื่นๆ ของไทย อีกทั้งยังมีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ในการอพยพซึ่งสามารถอธิบายได้ ดังนี้

1) **แรงจูงใจด้านที่ตั้ง ลักษณะของเมืองเหมาะสมกับการทำการค้าและการลงทุน** เนื่องจากชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานส่วนหนึ่งเป็นผู้ประกอบการอพยพเข้ามาเพื่อแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในกลุ่มที่เข้ามาตั้งโรงงานต่างเล็งเห็นว่าภาคอีสานตั้งอยู่บนภูมิศาสตร์ที่เหมาะสม สามารถเดินทางและขนส่งสินค้าระหว่างจีน ไทย และประเทศอื่นๆ ในอาเซียนได้สะดวกทั้งทางบก ทางเรือ และทางอากาศ นอกจากนี้ถึงแม้ประเทศอื่นๆ ใกล้เคียง เช่น เวียดนาม ลาว กัมพูชา จะมีนโยบายด้านการค้าการลงทุนที่ผ่อนปรนกว่าไทยเพื่อดึงดูดให้ชาวจีนเข้าไปลงทุน แต่ชาวจีนเหล่านั้นก็ยังเลือกมาลงทุนในไทย เพราะลักษณะของเมืองมีความเจริญกว่า โครงสร้างพื้นฐานได้รับการพัฒนา สามารถเข้ามาดำรงชีวิตได้อย่างสุขสบาย

2) **แรงจูงใจด้านนโยบายการค้าการลงทุนและภาพลักษณ์ของไทย** ในภูมิภาคอาเซียนมีหลายประเทศที่ชาวจีนนิยมเข้าไปทำการค้าและลงทุน แต่ไทยเป็น

ตัวเลือกอันดับต้นๆ ของนักธุรกิจและนักลงทุนจีนเพราะไทยมีนโยบายการค้าการลงทุนที่เปิดกว้างและยืดหยุ่นเพื่อช่วยอำนวยความสะดวกให้กับชาวต่างชาติโดยเฉพาะชาวจีน อีกทั้งยังมีสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) ให้ความช่วยเหลือและให้สิทธิประโยชน์ต่างๆ นอกจากนี้ ในบรรดาประเทศอาเซียนใกล้เคียงไทยถือเป็นประเทศที่มีภาพลักษณ์ดีและมีบทบาทโดดเด่นในภูมิภาคอาเซียน ทำให้ชาวจีนมีความเชื่อมั่นจึงอพยพเข้ามาเพื่อทำการค้าการลงทุนในไทย

3) แรงจูงใจด้านความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร ชาวจีนอพยพใหม่เข้ามาทำธุรกิจ การค้าและการลงทุนต่างเห็นว่าภาคอีสานมีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ ชาวจีนกลุ่มหนึ่งในจังหวัดอุดรธานีเข้ามาตั้งโรงงานแปรรูปไม้เพื่อผลิตเป็นเฟอร์นิเจอร์ส่งกลับไปขายที่จีน เมื่อแรกเริ่มมีแค่เพียงหนึ่งโรงงาน ต่อมาได้ขยายขยายมีการชักชวนพรรคพวกเข้ามาลงทุนเพิ่ม กลายเป็นบริเวณดังกล่าวมีโรงงานแปรรูปไม้กระจุกตัวอยู่และยังมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นอีก ชาวจีนเจ้าของโรงงานเหล่านี้ให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัยว่าภาคอีสานมีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ แต่คนไทยไม่ค่อยเห็นคุณค่าไม้ต่างๆ เช่น ไม้พะยุง ไม้ประดู่มีมูลค่าสูง คุณภาพดี ไม่สามารถหาได้ที่จีน อีกทั้งที่อุดรธานีก็อากาศดี ความเป็นธรรมชาติ ค่าครองชีพถูกจึงเลือกมาตั้งโรงงานที่นี่ โดยปัจจุบันได้ขยายโรงงานใหญ่ขึ้น มีการนำเข้าเครื่องจักรมาจากจีน และมีการชักชวนเพื่อนฝูงชาวจีนในวงการค้าไม้ให้มาลงทุนแบบเดียวกัน

4) แรงจูงใจด้านวิถีชีวิต ชาวจีนอพยพใหม่บางส่วนพอใจที่จะตั้งถิ่นฐานในภาคอีสานเพราะรักสงบ ชอบความเรียบง่าย ไม่ชอบความวุ่นวายในเมืองใหญ่ โดยเฉพาะในกลุ่มชาวจีนที่ไม่ได้มาทำธุรกิจ การค้าและการลงทุน เหตุที่ตัดสินใจลงหลักปักฐานในภาคอีสานเพราะติดใจในความเรียบง่าย ความเป็นธรรมชาติ บ้านเมืองมีความปลอดภัยและมีชีวิตที่ไม่กดดันไม่ต้องแข่งขัน ซึ่งชาวจีนกลุ่มนี้จะไม่ชอบทำการค้า ไม่ทะเลาะทะเลาะกัน ดังเช่นที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ชาวจีนอพยพใหม่ที่มีอาชีพสอนภาษาจีนทุกรายต่างบอกเป็นเสียงเดียวกันว่าชอบภาคอีสานตรงที่สงบ ไม่วุ่นวาย ไม่คิดจะโยกย้ายไปที่อื่นและไม่คิดจะเปลี่ยนงาน พึ่งพอใจแล้วกับชีวิตในปัจจุบัน

5) แรงจูงใจด้านโอกาสในการเติบโตทางธุรกิจ ถึงแม้ว่าภาคอีสานจะมีความเจริญและการเติบโตทางเศรษฐกิจน้อยกว่าภูมิภาคอื่นๆ และไม่สามารถทำรายได้ได้เป็นกอบเป็นกำ แต่ชาวจีนอพยพใหม่ต่างเห็นว่าอย่างไรเศรษฐกิจของภาค

อีสานก็ยังเติบโตได้อยู่ คนส่วนใหญ่มุ่งเป้าไปที่เมืองใหญ่ตลาดใหญ่โดยมองข้ามภาคอีสานไปทำให้ภาคอีสานมีการแข่งขันไม่สูง กล่าวได้ว่าภายใต้ความเจียบๆ เรื่อยๆ นั้น ยังมีโอกาสซ่อนอยู่ นอกจากนี้ ในอนาคตภาคอีสานยังจะมีบทบาทสำคัญขึ้นจากการที่จีนและอาเซียนเชื่อมโยงกัน ทำให้ชาวจีนอพยพใหม่มีความหวังว่าจะมีโอกาสต่างๆ เข้ามามากขึ้น

6) แรงจูงใจด้านสังคมวัฒนธรรมและความปลอดภัย ภาคอีสานถือว่า มีวัฒนธรรมที่ไม่ต่างจากจีนมากนัก อยู่ในระดับที่ชาวจีนสามารถเรียนรู้และปรับตัวได้ ทั้งในเรื่องขนบธรรมเนียม อาหารการกินและวิถีชีวิต นอกจากนี้ ชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานต่างรู้สึกไปในแนวทางเดียวกันว่าคนอีสานท้องถิ่นมีความเป็นมิตรจริงใจ มีน้ำใจ จิตใจดี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่กีดกันคนต่างชาติ ซึ่งชาวจีนอพยพใหม่หลายรายมองว่าที่เป็นเช่นนี้เพราะคนไทยมีศาสนาพุทธเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ โดยเฉพาะในภาคอีสานศาสนายังคงมีอิทธิพลต่อสังคมท้องถิ่นมาก ทำให้คนมีความยำเกรงต่อการทำบาป ไม่กล้าทำผิด สังคมจึงน่าอยู่และมีความปลอดภัย ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่หาไม่ได้จากเมืองใหญ่และในประเทศจีน

7) แรงจูงใจด้านความสัมพันธ์ไทย-จีนที่แน่นแฟ้น ไทยและจีนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันมาตลอด ตั้งแต่อดีตสังคมไทยไม่เคยกีดกันชาวจีน ในแง่ประวัติศาสตร์ไทยและจีนไม่เคยมีเรื่องบาดหมางหรือทำสงครามต่อกัน ทศนคติของชาวจีนและไทยจึงต่างมองกันเหมือนพี่น้อง ด้วยความสัมพันธ์อันดีเช่นนี้จึงก่อให้เกิดความสบายใจและความไว้วางใจต่อกันและนำมาซึ่งความร่วมมือด้านต่างๆ ที่ส่งผลกระทบเชิงบวกต่อชาวจีนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ อาทิ ความร่วมมือในการก่อสร้างรถไฟความเร็วสูงเส้นทางกรุงเทพฯ-หนองคาย ซึ่งจะนำมาซึ่งโอกาสต่างๆ ส่งเสริมให้ภาคอีสานมีบทบาทโดดเด่นขึ้น

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่าแรงจูงใจในการเลือกตั้งถิ่นฐานในภาคอีสานมีหลายปัจจัยขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการอพยพ กลุ่มที่ต้องการมาทำการค้า มีปัจจัยดึงดูดจากเรื่องที่ตั้ง ทรัพยากร โอกาสทางเศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเป็นสำคัญ ส่วนกลุ่มที่เข้ามาอยู่อาศัยเพื่อประกอบอาชีพอื่น มีปัจจัยดึงดูดจากเรื่องสังคมวัฒนธรรม วิถีชีวิตในท้องถิ่น ความถูกจริต และความพึงพอใจเป็นสำคัญ แต่ทว่าทั้งสองกลุ่มมีปัจจัยผลักดันในการอพยพออกนอกประเทศเหมือน

กัน ก็คือการต้องการหลีกเลี่ยงความกดดันการแข่งขันในประเทศทั้งในมิติเศรษฐกิจ และสังคม และการต้องการโอกาสและชีวิตที่ดีกว่าเดิม

4.4 การประกอบอาชีพของชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสาน

จากการศึกษาพบว่าอาชีพของชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานมิได้มีความหลากหลายนัก สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

1) **ผู้ประกอบการ** คือ ชาวจีนที่เป็นเจ้าของกิจการ มีการจัดตั้งธุรกิจเป็นของตนเอง บริหารจัดการและแบกรับความเสี่ยงเอง ในภาคอีสานมีผู้ประกอบการจีนปรากฏให้เห็นในหลายภาคธุรกิจ ส่วนมากเป็นธุรกิจขนาดเล็กถึงกลาง (ใช้เงินลงทุนไม่เกิน 200 ล้านบาท)

1.1) **ลงทุนจัดตั้งโรงงาน** – จากการลงพื้นที่ภาคสนามผู้วิจัยพบว่าชาวจีนอพยพใหม่หลายรายเข้ามาลงทุนจัดตั้งโรงงานในภาคอีสาน เช่น โรงงานพลาสติก โรงงานแปรรูปไม้ โรงงานแปรรูปอาหาร เป็นต้น แต่ละโรงงานมีลูกจ้างประมาณ 30-50 คน ซึ่งลูกจ้างส่วนใหญ่เป็นคนไทยท้องถิ่น ผู้ประกอบการโรงงานเหล่านี้ใช้งบประมาณในการลงทุนตั้งแต่หลักสิบล้านจนถึงหลักร้อยล้านบาท ซึ่งผู้ประกอบการแต่ละรายล้วนมีข้อมูลที่น่าสนใจ เช่น

ชาวจีนอพยพใหม่ในจังหวัดนครราชสีมารายหนึ่งเข้ามาตั้งโรงงานผลิตขวดพลาสติกในเขตอุตสาหกรรมสุรนารี สาเหตุที่เลือกเข้ามาตั้งโรงงานที่นครราชสีมาเนื่องจากนครราชสีมาอยู่ใจกลางภาคอีสาน มีความเจริญ ขนส่งสินค้าสะดวก โรงงานของชาวจีนแห่งนี้ผลิตขวดพลาสติกจำหน่ายในไทยและผลิตขายให้กับกัมพูชาและลาวด้วย ซึ่งเครื่องจักรและเทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิตทั้งหมดนำเข้าจากจีน โรงงานของผู้ให้ข้อมูลรายนี้จ้างลูกจ้างคนไทยท้องถิ่นทั้งหมด ยกเว้นเพียงแต่วิศวกรที่เป็นชาวจีน เนื่องจากเครื่องจักรและเทคโนโลยีที่เป็นของจีนจึงไม่สามารถใช้วิศวกรชาวไทยได้ (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 16, สัมภาษณ์ , 28 มิถุนายน 2563)

ชาวจีนอพยพใหม่อีกรายหนึ่งประกอบธุรกิจโรงงานแปรรูปไม้ โดยนำไม้พะยุงและไม้ประดู่มาแปรรูปเป็นเฟอร์นิเจอร์แบบจีน ผู้ให้ข้อมูลรายนี้บอกกับผู้วิจัยว่าไม้พะยุงและไม้ประดู่ที่ไทยคุณภาพดีและมีให้เลือกเยอะซึ่งไม่สามารถหาไม้แบบนี้ได้ในจีน ไม้เหล่านี้จะถูกนำมาแปรรูปเป็นเฟอร์นิเจอร์แบบจีน เช่น ชุดโต๊ะรับแขก

โดยจะผลิตตามออเดอร์ที่สั่งซื้อเข้ามาและส่งกลับไปขายที่จีนทางเรือ เครื่องจักรที่ใช้ทั้งหมดนำเข้ามาจากที่จีน ลูกจ้างในโรงงานเป็นคนไทยยกเว้นช่างแกะสลักที่เป็นคนจีน ผู้ให้ข้อมูลเล่าว่าต้องใช้คนจีนสอนให้คนไทยทำเพราะเฟอร์นิเจอร์เหล่านี้เป็นเฟอร์นิเจอร์แบบจีน ใช้เทคนิคการผลิตแบบจีนที่ไม่ใช้ตะปูแต่ใช้การตอกสลักแทนทั้งหมด อีกทั้งลวดลายแกะสลักก็เป็นศิลปะแบบจีนที่ช่างฝีมือคนไทยไม่สามารถทำได้ เฟอร์นิเจอร์แต่ละชิ้นจึงใช้เวลาทำนานและราคาสูงมาก แต่ก็เป็นที่ต้องการในหมู่คนจีนที่มีฐานะ ซึ่งเฟอร์นิเจอร์แต่ละชุดที่ผลิตขึ้นมาเน้นส่งกลับไปขายที่จีนเท่านั้น เพราะงานเฟอร์นิเจอร์แบบนี้ไม่เป็นที่นิยมในประเทศอื่น (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 15, สัมภาษณ์, 5 กันยายน 2562)

ชาวจีนอพยพอีกรายในขอนแก่นให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัยว่า ตนเองนั้นทำธุรกิจแปรรูปอาหาร มีโรงงานอยู่ในขอนแก่นและขยายกิจการไปตั้งโรงงานที่สองอยู่ที่สมุทรสาคร และกำลังสร้างโรงงานที่สามอยู่ในสมุทรสาครเช่นเดียวกัน โดยโรงงานที่ขอนแก่นนั้นจ้างลูกจ้างเป็นคนไทยทั้งหมด แต่โรงงานที่สมุทรสาครลูกจ้างเกือบทั้งหมดเป็นชาวเมียนมา มีเพียงฝ่ายบัญชีและผู้ช่วยของตนเท่านั้นที่เป็นคนไทย เนื่องจากงานที่สมุทรสาครเป็นงานแปรรูปอาหารสด ซึ่งมีกลิ่นเหม็น มีเพียงแรงงานชาวเมียนมาเท่านั้นที่ทนกลิ่นและลุยงานได้ (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 6, สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2563)

เป็นที่น่าสนใจว่าชาวจีนอพยพใหม่หลายรายประกอบธุรกิจคนละประเภทกับตอนใช้ชีวิตอยู่ที่จีน เช่น ชาวจีนที่ประกอบธุรกิจโรงงานขวดพลาสติกในนครราชสีมา ก่อนหน้าที่จะอพยพมาไทยทำธุรกิจรับเหมาก่อสร้างโครงการขนาดใหญ่ เพิ่งมาเริ่มศึกษาเรื่องธุรกิจผลิตขวดพลาสติกเมื่อตอนที่เข้ามาดูแลตลาดในไทย เนื่องจากเห็นว่าธุรกิจผลิตขวดในไทยในเวลานั้นยังมีไม่มาก น่าจะยังสามารถเติบโตและทำรายได้ได้ดี หรือชาวจีนที่ประกอบธุรกิจโรงงานแปรรูปไม้ในอุดรธานี ขณะอยู่จีนก็ได้ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับไม้แต่อย่างใด ผู้ให้ข้อมูลรายนั้นเป็นผู้ประกอบการโรงงานโคมไฟ แต่มีพรรคพวกเข้ามาลงทุนทำโรงงานไม้ในไทยแล้วเห็นว่าน่าสนใจจึงออกมาลงทุนบ้าง

1.2) *ทำการค้า* – ในภาคอีสานมีชาวจีนทำการค้าอยู่บ้าง แต่ไม่แพร่หลายเหมือนเชียงใหม่ ภูเก็ต หรือกรุงเทพฯ จากที่ผู้วิจัยได้สำรวจในจังหวัดขอนแก่น

อุดรธานี มหาสารคาม และนครราชสีมาพบว่า มีเพียงตลาดอุฟู่ที่ขอนแก่น และตลาดโม่เบ่ที่อุดรธานีเท่านั้นที่มีพ่อค้าแม่ค้าชาวจีนทำการค้าอยู่เป็นกลุ่มก้อน แต่ก็ไม่ได้มากมายดังถนนประชาราษฎร์บำเพ็ญในกรุงเทพฯ หรือถนนนิมมานเหมินทร์ในเชียงใหม่ ที่ตลาดอุฟู่ในขอนแก่นมีพ่อค้าแม่ค้าชาวจีนมาเปิดร้านขายผ้าผ้าม่านและเครื่องนอนอยู่เพียงแค่ 4-5 ร้านเท่านั้น นอกนั้นเป็นร้านของผู้ประกอบการชาวไทย ซึ่งตลาดค่อนข้างเงียบและซบเซามาก ส่วนที่ตลาดโม่เบ่ที่อุดรธานีนั้นมีการแยกโซนร้านค้าชาวจีนไว้ด้านใน พื้นที่นี้ถูกเรียกว่าตลาดจีน ตลาดจีนแห่งนี้เป็นแหล่งรวมร้านค้าของชาวจีน จำหน่ายสินค้าประเภทเครื่องนอน ผ้าม่าน ถูๆ เก้าอี้ กระจกหน้าต่าง ซึ่งสินค้าทั้งหมดเป็นสินค้าที่นำเข้ามาจากจีน ผู้วิจัยได้ไปสำรวจตลาดแห่งนี้หลายครั้งต่างวันและเวลา พบว่าตลาดแห่งนี้ค่อนข้างเงียบ ไม่คึกคัก ร้านค้าหลายร้านตั้งชื่อร้านเป็นภาษาไทย จ้างลูกจ้างชาวไทย ดูภายนอกแทบไม่รู้ว่าเป็นเจ้าของเป็นชาวจีน ผู้วิจัยพบเพียงแค่ 1-2 ร้านเท่านั้นที่มีเจ้าของร้านชาวจีนนั่งเฝ้า ซึ่งลักษณะของเจ้าของร้านชาวจีนที่ผู้วิจัยพบยังคงวิถีชีวิตแบบจีนอย่างเห็นได้ชัด เช่น ไม่พูดภาษาไทย ตีมหาฉานร้อน ดูละครจีนบนเว็บไซต์ Youku⁴ เป็นต้น

นอกเหนือจากที่กล่าวมา ยังมีชาวจีนอพยพใหม่ทำการค้าและประกอบธุรกิจประเภทอื่นๆ อีก เช่น ร้านขายผลไม้ ร้านขายอาหารทะเล ร้านขายอะไหล่รถยนต์ โรงเรียนสอนภาษาจีน ร้านขายอุปกรณ์ก่อสร้าง มีผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งบอกแก่ผู้วิจัยว่าตนเองนั้นเคยเปิดร้านสุกี้ (หั่วกั่ว) และบึงย่าง (ชาวข้าว) สโตร์จีนที่ขอนแก่นด้วย ซึ่งได้รับความนิยมพอสมควร แต่ธุรกิจติดขัดเนื่องจากปัญหาเรื่องการขอใบอนุญาตทำงานให้กับพ่อครัวที่เป็นชาวจีน สุดท้ายจึงเลิกกิจการไป (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 4, สัมภาษณ์, 3 พฤศจิกายน 2562)

2) ครูสอนภาษาจีน เป็นอาชีพที่ปรากฏให้เห็นมากในทุกภูมิภาคของไทย รวมถึงภาคอีสานด้วย ซึ่งอาชีพนี้เป็นผลพวงมาจากการที่จีนมีบทบาทเพิ่มขึ้นในเวทีโลก ทำให้คนจำนวนมากตื่นตัวที่จะเรียนรู้เรื่องต่างๆ เกี่ยวกับประเทศจีน การศึกษาภาษาจีนจึงเป็นกระแสที่ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจนทำให้สถานศึกษาจำนวนมากบรรจุภาษาจีนเข้าไปในหลักสูตรการเรียนการสอน ความต้องการครูสอนภาษาจีนในไทยจึงทวีคูณตามมา หากย้อนไปเมื่อสิบกว่าปีก่อนคนไทยที่รู้ภาษาจีน

4 Youku คือเว็บไซต์และแอปพลิเคชันมือถือของจีนสำหรับชมคลิปวิดีโอ รายการวาไรตี้ ภาพยนตร์ ละคร ข่าว สารคดี ฯลฯ เป็นเว็บไซต์และแอปพลิเคชันประเภทเดียวกับ Youtube ที่ได้รับความนิยมมากในประเทศไทย

หรือเรียนจบด้านการสอนภาษาจีนยังมีจำนวนไม่มากดังเช่นในปัจจุบัน กอปรกับเงินต้องการผลักดันให้ภาษาจีนมีบทบาทมากขึ้นในเวทีนานาชาติ ความร่วมมือไทย-จีนในการนำเข้าครูสอนภาษาจีนของไทยและส่งออกครูสอนภาษาจีนภายใต้โครงการครูอาสาสมัคร⁵ ของจีนจึงเกิดขึ้นตามมา ซึ่งเมื่อครูสอนภาษาจีนเหล่านี้สิ้นสุดภาระหน้าที่กับโครงการครูอาสา แล้วหลายรายยังคงประกอบอาชีพครูสอนภาษาจีนในไทยต่อ

หากพิจารณาจากข้อมูลที่ผู้วิจัยได้จากการลงพื้นที่ภาคสนามจะพบว่าชาวจีนอพยพใหม่ที่ประกอบอาชีพครูสอนภาษาจีนนั้น อพยพมาไทยในช่วงที่กระแสการเรียนการสอนภาษาจีนกำลังได้รับความนิยมเมื่อสิบกว่าปีก่อน ผู้ให้ข้อมูลบางรายเริ่มต้นชีวิตในไทยจากการเข้าร่วมโครงการครูอาสา รุ่นแรกๆ และยึดอาชีพสอนภาษาจีนมาจวบจนปัจจุบัน ซึ่งมีทั้งที่เป็นครูสอนภาษาจีนในมหาวิทยาลัยและในโรงเรียนมัธยม ผู้ให้ข้อมูลหลายรายบอกกับผู้วิจัยว่าพอได้มาอยู่เมืองไทยแล้วรู้สึกชอบเมืองไทย เพราะการใช้ชีวิตมีความกดดันน้อย คนไทยมีน้ำใจ จิตใจดี มีวิถีชีวิตสบายๆ ผู้ให้ข้อมูลบางรายบอกว่าเมืองไทยเปิดกว้างและมีอิสระกว่าจีนด้วยจึงทำให้อยากอยู่เมืองไทยต่อ นอกจากนี้ สามในสี่รายของผู้ให้ข้อมูลที่เป็นครูสอนภาษาจีนได้แต่งงานกับคนไทย และลงหลักปักฐานในภาคอีสานอย่างถาวร

3) พนักงานบริษัท ชาวจีนอพยพใหม่ที่ประกอบอาชีพเป็นพนักงานบริษัทในภาคอีสานมีปรากฏไม่มากเนื่องจากความต้องการแรงงานจีนในธุรกิจภาคเอกชนในภาคอีสานมีน้อย บริษัทที่ต้องการจ้างชาวจีนส่วนมากเป็นบริษัทของจีนหรือเป็นธุรกิจนำเข้าส่งออกที่เกี่ยวข้องกับจีนซึ่งมีไม่มาก นอกจากนี้ ถึงแม้ชาวจีนอพยพใหม่จะสามารถฟังพูดอ่านเขียนภาษาไทยได้เป็นอย่างดีไม่ต่างจากคนไทย แต่โอกาสที่จะทำงานในบริษัทไทยดังเช่นคนไทยมีน้อยกว่า เพราะหากบริษัทไทยทั่วไปต้องการจ้างชาวจีนเป็นพนักงานจะต้องขอใบอนุญาตทำงานให้ถูกต้องซึ่งมีขั้นตอนที่ยุ่งยาก หรือแม้กระทั่งบริษัทหรือร้านค้าของจีนเองหากต้องการจ้างชาวจีนแต่บริษัทหรือร้านค้านั้นไม่ได้จดทะเบียนให้ถูกต้องก็ไม่สามารถขอใบอนุญาตทำงานให้กับ ลูกจ้างชาวจีนให้ถูกต้องตามกฎหมายได้ จากการลงพื้นที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ชาวจีน

⁵ โครงการครูอาสาชาวจีนเป็นโครงการที่กระทรวงศึกษาธิการของไทยร่วมกับสำนักงานส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาจีนนานาชาติของจีน (Hanban: ฮั่นป๋าน) ในการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทย โครงการนี้เกิดขึ้นเนื่องจากกระแสความนิยมเรียนภาษาจีนในไทยได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และไทยยังขาดแคลนครูผู้สอนภาษาจีน โดยมีแนวทางทางดำเนินงานคือ ส่งครูจีนมาช่วยสอน การส่งผู้เชี่ยวชาญมาพัฒนาบุคลากรวิชาชีพครูภาษาจีน การให้ทุนฝึกอบรมแก่ครูไทย ตลอดจนการให้แบบเรียนเพื่อสอนในโรงเรียนเอกชน เป็นต้น (สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2552)

อพยพใหม่ที่เป็นพนักงานบริษัทในภาคอีสานเพียงแค่สามราย รายหนึ่งเป็นพนักงานบริษัทที่มีเจ้าของเป็นชาวจีน ส่วนอีกสองรายเป็นพนักงานธนาคารจีนสาขาในภาคอีสาน

4) นักศึกษา หากพิจารณาจากนิยามของชาวจีนอพยพใหม่ที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นจะพบว่า นักศึกษาจีนในไทยไม่ถูกจัดว่าเป็นชาวจีนอพยพใหม่ เนื่องจากการเข้ามาของชาวจีนกลุ่มนี้เป็นการเข้ามาเพื่อศึกษาต่อเพียงชั่วคราว มิได้มีการลงหลักปักฐานในไทยอย่างถาวร แต่ในกรณีที่ปรากฏในภาคอีสานผู้วิจัยนับผู้ให้ข้อมูลสองรายที่เป็นนักศึกษาให้เป็นชาวจีนอพยพใหม่เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลทั้งสองรายมีลักษณะการอยู่อาศัยในไทยแบบระยะยาวและไม่มีกำหนดกลับจีน

ผู้ให้ข้อมูลรายแรกเป็นนักศึกษาหญิงปัจจุบันศึกษาอยู่ที่ขอนแก่น เธอเล่าว่าครอบครัวเธอย้ายมาอยู่เมืองไทยตั้งแต่รุ่นปู่ โดยปู่ พ่อและญาติบางส่วนอยู่เมืองไทย ส่วนแม่และพี่น้องบางส่วนอยู่เมืองจีน ปู่และพ่อยึดอาชีพเปิดร้านขายวัสดุก่อสร้างอยู่ในจังหวัดร้อยเอ็ด ส่วนตัวเธอเองเพิ่งย้ายมาไทยเมื่อตอนอายุ 15 ปี เพื่อมาเรียนต่อระดับมัธยมที่ไทยและอยู่ไทยมาจนถึงปัจจุบัน ขณะที่เรียนมัธยมเธอเข้าเรียนโรงเรียนไทยในจังหวัดร้อยเอ็ดและเพิ่งเริ่มเรียนรู้ภาษาไทย ถึงแม้เธอจะไม่ชอบชีวิตในเมืองไทยเท่าใดนักแต่เธอก็วางแผนจะหางานทำในไทยไม่กลับจีน เพราะเธอรู้สึกว่าการแข่งขันสูงเกินไป ไม่รู้จะเริ่มต้นชีวิตในจีนอย่างไร อีกทั้งรู้สึกเคยชินกับชีวิตในไทยแล้ว (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 7, สัมภาษณ์, 5 กันยายน 2562) ส่วนผู้ให้ข้อมูลอีกรายเป็นนักศึกษาหญิงเช่นเดียวกัน เธอเพิ่งเรียนจบปริญญาตรีสาขาภาษาไทยจากมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในภาคอีสาน เธอสามารถใช้ภาษาไทยได้ในระดับดีเยี่ยม สามารถใช้คำแสลงต่างๆ ได้เหมือนคนไทย อีกทั้งยังมีกิริยามารยาทเรียบร้อย เธอวางแผนว่าจะศึกษาต่อระดับปริญญาโทในไทยและหางานทำไปด้วย เธอบอกกับผู้วิจัยว่าคิดจะอยู่ไทยไปเรื่อยๆ ไม่อยากกลับจีนเพราะเคยชินกับชีวิตที่นี่แล้ว (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 3, สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2562)

ทั้งนี้ ชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานที่มีอาชีพนักศึกษามีให้เห็นจำนวนไม่มากนัก เพราะเมื่อเทียบกับภูมิภาคอื่นๆ ภาคอีสานมีสิ่งดึงดูดใจวัยเรียนน้อยกว่าทั้งในแง่สภาพอากาศ สภาพแวดล้อม แหล่งท่องเที่ยว รวมถึงวิถีชีวิตของคนในภาคอีสานก็ไม่หวือหวา ทำให้ชาวจีนเลือกที่จะไปตั้งถิ่นฐานเพื่อการศึกษาในพื้นที่อื่น

เช่น เชียงใหม่ กรุงเทพฯ ภูเก็ต มากกว่า

5) ติดตามคู่สมรส การอพยพเข้ามาเพื่อติดตามคู่สมรสเป็นปรากฏการณ์ใหม่ที่เพิ่งปรากฏไม่นานนัก และไม่เคยมีปรากฏในกลุ่มชาวจีนอพยพเก่ามาก่อน จากการลงพื้นที่ภาคสนามผู้วิจัยพบว่า ชาวจีนที่อพยพเข้ามาเพื่อติดตามคู่สมรสทั้งหมดเป็นเพศชาย ชายจีนเหล่านี้พบรักและแต่งงานกับหญิงไทย ซึ่งปัจจัยที่ทำให้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในภาคอีสานคือภรรยาชาวไทยของพวกเขามีภูมิลำเนาอยู่ในภาคอีสาน จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมเช่นนี้ทั้งไปการพบรักกันที่จีนแล้วย้ายกลับมาสร้างครอบครัวที่ไทย และพบรักกันที่ไทย (ภาคอีสาน) แล้วจึงลงหลักปักฐานอยู่ที่นั่นเลย

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการประกอบอาชีพของชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานสะท้อนให้เห็นว่าชาวจีนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มคนที่มีความรู้หรือมีทักษะ ลักษณะการประกอบอาชีพจึงมิใช่การเป็นแรงงานที่ใช้กำลังกาย โดยส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบการที่มาพร้อมเงินทุน เนื่องจากภาคอีสานมีความเหมาะสมในการทำการค้า การลงทุนเพราะอยู่ใกล้แหล่งทรัพยากร สะดวกในการขนส่ง และมีพร้อมทั้งแรงงานส่วนอาชีพอื่นๆ เช่น มัคคุเทศน์เถื่อน ล่าม นายหน้า ฯลฯ ผู้วิจัยยังไม่พบในการเก็บข้อมูลครั้งนี้

5. อภิปรายและข้อเสนอแนะ

การเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานถือเป็นพัฒนาการที่น่าสนใจของชาวจีนโพ้นทะเลในไทย จากการศึกษาค้นคว้าผู้วิจัยพบว่าชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานส่วนมากเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง ส่วนมากเป็นกลุ่มคนวัยทำงาน มิใช่วัยรุ่นนัเรียนหรือผู้เกษียณอายุ ในกลุ่มที่ประกอบอาชีพผู้ประกอบการ เช่น ค้าขายหรือทำธุรกิจ บางรายอาจจะไม่ได้มีการศึกษาสูงแต่มีเงินทุน โดยเฉพาะกลุ่มที่เพิ่งอพยพเข้ามาได้ไม่นานนักจะมีความพร้อมในการลงทุนและทำการค้ามากกว่า โดยส่วนใหญ่ชาวจีนอพยพใหม่จะประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ มีฐานะมั่นคง เห็นได้ชัดจากวิถีชีวิตและกิจกรรมที่ทำเป็นประจำ เช่น ที่พักมีบริเวณกว้างขวาง มีสระว่ายน้ำและสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน การมีแม่บ้านคอยดูแลความสะอาดและทำอาหาร การออกรอบตีกอล์ฟกับกลุ่มเพื่อนฝูง การใช้รถยนต์ราคาแพง

การให้บุตรศึกษาในโรงเรียนนานาชาติ เป็นต้น

นอกจากนี้ จากการศึกษายังพบว่าชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานส่วนใหญ่ไม่มีสายสัมพันธ์กับชาวจีนอพยพรุ่นเก่า เส้นทางการอพยพเป็นการได้รับความช่วยเหลือหรือคำแนะนำจากชาวจีนอพยพใหม่ด้วยกันหรือด้วยช่องทางอื่น เมื่ออพยพมาแล้วไม่มีการไปมาหาสู่กับชาวจีนอพยพรุ่นเก่า อีกทั้งยังมีแนวคิดและวิถีชีวิตยังมีความต่างกัน ชาวจีนอพยพรุ่นเก่าจะมีการรวมตัวกันตามตระกูล (แซ่) หรือภูมิภาค และเมื่อตั้งตัวได้จะมีกิจกรรมที่ทำเพื่อสังคมร่วมกัน เช่น การจัดตั้งสมาคมหรือมูลนิธิต่างๆ ขณะที่ชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานจะมีลักษณะการอยู่อาศัยแบบต่างคนต่างอยู่มากกว่า การคบหาหรือการไปมาหาสู่กันจะเป็นเฉพาะในกลุ่มตัวเองเท่านั้น หรืออาจเป็นรวมกลุ่มตามกิจกรรมความสนใจ เช่น กลุ่มเล่นกีฬา กลุ่มนักรักบี้ มิได้รวมตัวกันตามตระกูลหรือภูมิภาคดังเช่นรุ่นเก่า ขณะที่ชาวจีนที่สมรสกับคนไทยจะมีการไปมาหาสู่กับญาติชาวไทยด้วย

ในส่วนวัตถุประสงค์ในการอพยพของชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานนั้น มีความหลากหลายน้อยกว่าชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอื่นๆ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่าชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานอพยพมาด้วยสองวัตถุประสงค์ใหญ่ คือ เพื่อแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจใหม่และเพื่อแสวงหาแหล่งพำนักใหม่ ชาวจีนที่อพยพมาเพื่อแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจคือชาวจีนที่อพยพเข้ามาเพื่อทำการค้าการลงทุน ขณะที่ชาวจีนที่อพยพมาเพื่อแสวงหาแหล่งพำนักใหม่อพยพมาเพื่อใช้ชีวิตในไทย มีการลงหลักปักฐานระยะยาว บางส่วนอาจติดตามคู่สมรสมา บางส่วนอาจขึ้นขอใบสังคมวัฒนธรรมและวิถีชีวิตแบบอีสาน อย่างไรก็ตาม ชาวจีนที่อพยพมาเพื่อแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจจะมีความผูกพันกับสังคมท้องถิ่นน้อยกว่า และพร้อมที่จะโยกย้ายถิ่นฐานอีกหากไม่ประสบความสำเร็จหรือเจอเป้าหมายใหม่ที่ท้าทายกว่า ขณะที่ชาวจีนที่อพยพมาเพื่อแสวงหาแหล่งพำนักใหม่จะมีความทะเยอทะยานน้อยกว่า รักสงบ และไม่คิดโยกย้ายถิ่นฐานอีก ซึ่งปัจจัยที่ผลักดันให้ชาวจีนกลุ่มนี้อพยพออกนอกประเทศประกอบด้วยปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นหลัก กล่าวคือเศรษฐกิจในประเทศมีการแข่งขันสูง โอกาสในการประสบความสำเร็จมีน้อยกว่า ขณะที่สภาพสังคมก็มีความกดดัน ค่าครองชีพสูงขึ้น มีความตึงเครียด ส่วนปัจจัยดึงดูดให้ชาวจีนเหล่านี้อพยพสู่ภาคอีสานประกอบด้วยปัจจัยด้านโอกาสทางเศรษฐกิจ สภาพสังคม

วัฒนธรรม และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่าชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานจะยังมีจำนวนไม่มาก มีการรวมกลุ่มและการเคลื่อนไหวที่ไม่เด่นชัด แต่ก็ควรมีการเฝ้าระวังและติดตามการเคลื่อนไหวของชาวจีนกลุ่มนี้ เนื่องจากชาวจีนกลุ่มนี้มีแนวโน้มที่จะอพยพเข้ามาเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะหลังสถานการณ์โควิด-19 คลี่คลายและจีนกลับมาเปิดประเทศภาคอีสานจะมีบทบาทด้านการค้าลงทุนเพิ่มขึ้นจากเส้นทางรถไฟจีน-ลาวและเส้นทางรถไฟความเร็วสูงของไทยที่กำลังก่อสร้างอยู่ ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ ควรมีการติดตามการเคลื่อนไหวของชาวจีนอพยพใหม่ในภาคอีสานอย่างต่อเนื่อง (ระยะยาว) เพื่อสังเกตการขยายตัวและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เนื่องจากชาวจีนกลุ่มนี้มีโอกาสที่จะดำเนินกิจกรรมที่อาจส่งผลกระทบต่อไทยได้ และผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะต่อการทำวิจัยครั้งต่อไป คือ ควรมีการศึกษาการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนอพยพใหม่ในจังหวัดอื่นในภาคอีสานเพิ่มเติม โดยเฉพาะบริเวณชายแดนไทย-ลาว เนื่องจากที่ผ่านมาได้มีการศึกษาในประเด็นดังกล่าวนี้ค่อนข้างน้อยและไม่ทันต่อสถานการณ์

บรรณานุกรม

- นารินทร์ ปรีสุทธีวิฑูรย์. (2546). **คนจีนกับการขยายตัวของเมืองบริเวณลุ่มน้ำชี** (รายงานผลการวิจัย) กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ยศ สันตสมบัติ และคณะ. (2555). **มังกรหลากสี การขยายดินแดนกับพันธกิจการสร้างอารยธรรมในอุษาคเนย์**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนส่งเสริมการวิจัย.
- ยศ สันตสมบัติ และคณะ. (2557). **ทุนนิยมจีน ประชาคมอาเซียน และชาวจีนโพ้นทะเลในอุษาคเนย์**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนส่งเสริมการวิจัย.
- สักรินทร์ นิยมศิลป์. (2555). **คลื่นลูกที่สี่: เอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับการย้ายถิ่นของชาวจีนยุคใหม่**. บทความนำเสนอในการประชุมสังคมวิทยาระดับชาติ ครั้งที่ 4.
- อภิราตี จันทรแสง และคณะ. (2553). **การศึกษาการเคลื่อนย้ายของชาวจีนในเขตชายแดนลุ่มแม่น้ำโขงบริเวณจังหวัดชายแดนประเทศไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนส่งเสริมการวิจัย.
- อุษามาศ เสียมภักดี. (2562). “หน่วยที่ 3 การย้ายถิ่นระหว่างประเทศ: พัฒนาการและแนวคิด”. ใน วรารักษ์ เกลิมพันธุ์ศักดิ์ บรรณาธิการ. **เอกสารการสอนชุดวิชา ความคิดทางการเมืองและสังคม**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Chen Jianrong. (2008). “Group Characteristics of New Migrants in Bangkok: A case Study of Chinese New Migrants in Thailand”. **Southeast Asian Studies**, Vol.4, 71.
- Hong Liu. (1998) . “Old Linkages, New Networks: The Globalization of Overseas Chinese Voluntary Associations and Its Implications”, **China Quarterly**, no. 155 (September 1998): 582.
- Hong Liu, and Els van Dongen. (2016). “China’s Diaspora Policies as a New Mode of Transnational Governance”, **Journal of Contemporary China**, Vol. 25, No. 102, pp. 805–821.

- Lee, E. (1966). A Theory of Migration. **Demography**, 3(1), 47-57. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/2060063>
- Ma Tao. (2015). “New Generation of Overseas Chinese: The Case Study of Chinese Immigrant in Thailand”. **Kasalongkham Journal** Vol.9, No.02, July-December.
- Wang Gungwu . (1993). “Greater China and the Chinese Overseas”, **The China Quarterly**, 136(30), (December 1993) pp. 926-948.
- Zhang Xiuming. (2001). “The Mainland Chinese Migrants in the Context of International Immigration: in Reference to the Issue of New Migrants”. **Overseas Chinese History Study**, 23.
- Zhuang Guotu, and Wang Wenbo. (2010). “Migration and Trade: The Role of Overseas Chinese in Economic Relations between China and Southeast Asia”. **International Journal of Chinese Studies** Vol.1, No.1, January, 174-193.
- 庄国土(Zhuang Guotu).(2009). “东南亚华侨华人数量的新估算 (A New Estimation of the Ethnic Chinese Population in Southeast Asia)”.厦门大学学报(哲学社会科学版) (**Journal of Xiamen University (Arts &Social Sciences)**)(03),62-69.
- 庄国土(Zhuang Guotu).(2008).“论中国人移民东南亚的四次大潮”.南洋问题研究 (01),69-81.
- 庄国土(Zhuang Guotu).(2009).“回顾与展望:中国大陆华侨华人研究述评”.世界民族(01),51-59.
- 庄国土 & 张晶盈 (Zhuang Guotu & Zhang Jingying) . (2012).“中国新移民的类型和分布Classification and Distribution of New Chinese International Migrant since 1970s”. **社会科学** (12),4-11.